

UDC 069

SCOPUS CODE 1209

<https://doi.org/10.36073/1512-0996-2023-4-36-48>

სამუზეუმო განათლების როლი პიროვნების ჰარმონიული ჩამოყალიბების პროცესში

- ნაია ენდელაძე** არქიტექტურის საფუძვლების, თეორიისა და სახვითი ხელოვნების დეპარტამენტი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, საქართველო, 0160, თბილისი, მ. კოსტავას 68^ა
E-mail: naiaendeladze1@gmail.com
- ვანდა მუჯირი** არქიტექტურის საფუძვლების, თეორიისა და სახვითი ხელოვნების დეპარტამენტი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, საქართველო, 0160, თბილისი, მ. კოსტავას 68^ა
E-mail: mujirivanda06@gtu.ge

რეცენზენტები:

მ. დავითაია, სტუ-ის არქიტექტურის, ურბანისტიკისა და დიზაინის ფაკულტეტის პროფესორი

E-mail: m.davitaia@gtu.ge

თ. ჩიგოგიძე, სტუ-ის არქიტექტურის, ურბანისტიკისა და დიზაინის ფაკულტეტის პროფესორი

E-mail: t.chigogidze@gtu.ge

ანოტაცია. წინა საუკუნეებიდან მოყოლებული დღემდე სულ უფრო იზრდება მუზეუმების საგანმანათლებლო როლი, რაც პიროვნების ჰარმონიული აღზრდისა და ჩამოყალიბების მნიშვნელოვანი ფაქტორი გახდა.

დღეისათვის სამუზეუმო განათლება ახალ ხედვასა და მიდგომებს ითვალისწინებს. ჩვეულებრივი ექსკურსიები და სამუზეუმო ექსპონატების დათვალიერება ბევრ ქვეყანაში უკვე ვეღარ აკმაყოფილებს სამუზეუმო განათლების ფუნქციებს. მოზარდებთან მუშაობისას მუზეუმები აქცენტს აკეთებენ მათი თვალთახედვის, დაკვირვების, ინფორმაციის

კლასიფიკაციისა და გენერირების უნარის განვითარებაზე, სამყაროს შემეცნებაზე. სულ უფრო მეტი ყურადღება ეთმობა შემეცნების აქტიურ და ინტერაქტიურ ფორმებს, თანამედროვე ტექნოლოგიების ფართო გამოყენებას. ყოველივე ეს მოითხოვს სერიოზულ რესურსებსა და დაფინანსებას, რათა სამუზეუმო განათლება იყოს სრულ კოორდინაციაში და ინტეგრირებული არსებულ ტრადიციულ განათლებასთან და უზრუნველყოს ახალი თაობების ჰარმონიული აღზრდის სისტემის მდგრადობა. შესაბამისად სასიცოცხლო მნიშვნელობა ენიჭება სახელმწიფო პროგრამების, საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, კერძო პირების ურთიერთთანამშრომ-

ლობასა და კოორდინაციას როგორც რესურსებისა და ფინანსების მობილიზაციის, ისე სასწავლო-სამეცნიერო კუთხით.

ნაშრომის მიზანია მომავალი თაობების პიროვნული განვითარებისათვის სამუზეუმო განათლების როლის შეფასება ისტორიულ ასპექტში, იმავდროულად თანამედროვე ტენდენციების და გამოწვევების კრილში.

საკვანძო სიტყვები: განათლება; ექსპონატი; მოზარდი; მუზეუმი; ტექნოლოგიები; ხელოვნება.

შესავალი

მუზეუმები დიდი ხანია აღიარებულია, როგორც ძლიერი ინსტიტუტები, რომლებიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ განათლების განვითარებაში. ისინი გვთავაზობენ უნიკალურ და დინამიკურ სასწავლო გარემოს, რომელიც ავსებს სკოლაში სწავლების ტრადიციულ სქემას. მათი ექსპონატების, ინტერაქტიური ჩვენებებისა და საგანმანათლებლო პროგრამების საშუალებით მსმენელს შესაძლებლობა ეძლევა შეისწავლოს, ჩაერთოს და გაიღრმავოს ცოდნა სხვადასხვა საგანში.

მუზეუმები ცოდნისა და კულტურული მემკვიდრეობის ცოცხალი საცავია. ისინი აგროვებენ, ინახავენ და გამოფენენ ნამუშევრებს, არტეფაქტებს და ისტორიულ დოკუმენტებს, რომლებიც ასახავს ადამიანის ცივილიზაციის მრავალფეროვან ასპექტს. მატერიალური და არამატერიალური მემკვიდრეობის ჩვენებით, ისინი მნახველებს აწვდიან უშუალოდ წარსულთან და აწმყოსთან შეხვედრის შესაძლებლობას, რაც ხელს უწყობს ისტორიით,

ხელოვნებით, მეცნიერებითა და სხვა საკითხებით დაინტერესებას.

მუზეუმების ერთ-ერთი მთავარი უპირატესობაა მათი უნარი შექმნან ინტერაქტიური და ექსპერიმენტული სწავლის შესაძლებლობები. იმის ნაცვლად, რომ პასიურად აითვისოს ინფორმაცია სახელმძღვანელოებიდან, მოზარდს შეუძლია აქტიურად ჩაერთოს ექსპონატებთან ურთიერთობაში, მონაწილეობა მიიღოს ექსპერიმენტებში, კვლევებში, მეგზურ ტურებსა და სემინარებში. აქტიური სწავლის ამგვარი მიდგომა ხელს უწყობს კრიტიკული აზროვნების, კრეატიულობის, პრობლემის გადაჭრის უნარის განვითარებას. ცნობისმოყვარეობის სტიმულირებით და აღმოჩენის გრძნობის გავივებით, მუზეუმები შთააგონებენ მოსწავლეებს შეისწავლონ სამყარო საკლასო ოთახის ფარგლებს გარეთ [1].

სამუზეუმო პედაგოგიკის განვითარების თითქმის ორსაუკუნოვანი ისტორია მოიცავს სხვადასხვა ხედვას, მიდგომას, ტენდენციას, რომლებიც არსებული გარემოსა და პირობების შესაბამისად იცვლებოდა, თუმცა ყველა მიმართული იყო ერთი მიზნის აღსრულებისკენ - პიროვნების მრავალმხრივი და ჰარმონიული განვითარების ხელშეწყობა.

ძირითადი ნაწილი

სამუზეუმო პედაგოგიკის განვითარების ისტორიული ექსკურსი

მუზეუმები უნიკალური საგანმანათლებლო დაწესებულებებია, რომელთა სოციალურ-პედაგოგიურმა ფუნქციამ, როგორც ერთ-ერთმა მთავარმა, თითქმის ერთდროულად დაიწყო ფორმირება მუზეუმების გამოჩენასთან ერთად. სამუზეუმო მოღვაწეობის განვითარების იდეოლოგიური სა-

ფუძველი იყო ფრანგული და გერმანული განმანათლებლობა, რომლის ფილოსოფიური კონცეფციების კონტექსტში წარმოიშვა და განვითარდა მუზეუმის სოციალურ-კულტურული ორიენტაცია, რომელიც იყო კულტურის პოპულარიზაციის ცენტრი და ესთეტიკური აღზრდისა და განათლების ამოცანების გადაჭრის შესაძლო საშუალება [2].

პირველი ქვეყანა, სადაც მუზეუმების პრაქტიკაში გამოიკვეთა საგანმანათლებლო ფუნქცია, იყო ინგლისი, რაც, პირველ რიგში, განპირობებული იყო სწრაფი ეკონომიკური განვითარებით. დაიწყო მუზეუმის განხილვა, როგორც ისტორიული ტრადიციის თვალსაჩინო განსახიერება, მატერიალიზებული კულტურულ ძეგლებში, რომლებიც წარმოადგენენ ადამიანის შემოქმედებითი პოტენციალის იდეალს. XIX საუკუნის შუა ხანებში ინგლისში ჩამოყალიბდა ესთეტიკური აზროვნების ახალი მიმართულება, რომლის წარმომადგენლებმა *ჯ. რასკინმა* და *ვ. მორისმა* წამოაყენეს იდეა გარემოს ახალი ესთეტიკური ორგანიზაციის შესახებ. ამ იდეის ხორცშესხმა გარკვეულწილად მოხდა სამხრეთ კენსინგტონის მუზეუმის საქმიანობის წყალობით, რომელიც გაიხსნა ლონდონში 1852 წელს. მისი მთავარი მიზანი იყო ხელოვნების გავრცელება საზოგადოების ყველა ფენაში, სახელოვნებო განათლების დონის ამაღლება და ინდუსტრიული ხელოვნების ხარისხის გაუმჯობესება [3]. მუზეუმმა შექმნა სპეციალური სამსახური საშუალო სკოლის მასწავლებლებთან ურთიერთობისთვის მოსწავლეთა მხატვრული განათლებისა და აღზრდის ერთობლივი ღონისძიებების ორგანიზების მიზნით.

მეოცე საუკუნის დასაწყისში დაიწყო მუზეუმების საგანმანათლებლო მისიის დასაბუთების სამეცნიერო მიდგომების ჩამოყალიბება. 1913 წელს

მანჰეიმის კონფერენციაზე „მუზეუმი, როგორც საგანმანათლებლო დაწესებულება“, *ა. ლიხტვარკმა* წამოაყენა მუზეუმის საგანმანათლებლო დანიშნულების იდეა და წარმოადგინა მნახველის, როგორც დიალოგის მონაწილის მიმართ ახალი მიდგომა. თავის მოხსენებაში მან აღნიშნა, რომ უნივერსიტეტებს, რომელთა გაჩენა თარიღდება შუა საუკუნეებიდან და აკადემიებს, რომლებიც გაჩნდა აბსოლუტიზმის ეპოქაში, მე-19 საუკუნეში, დაემატა ახალი აღმზრდელობით-საგანმანათლებლო აწესებულება – **მუზეუმი** [4]. ა.ლიხტვარკის იდეების არსი იყო სახვითი ხელოვნების შესწავლის ანალიტიკური მიდგომის უარყოფა და ბავშვის ემოციური საწყისის პირველადი განვითარების აუცილებლობის დასაბუთება მისი ცხოვრებისეული გამოცდილებიდან გამომდინარე. ამიტომ, მხატვრული ნაწარმოების განხილვა უნდა იყოს პატარა დრამა და ჰქონდეს იმპროვიზაციის ხიბლი, რომელშიც თავისუფლად ვლინდება მნახველის ყველა სულიერი ძალა. ლიხტვარკის მეთოდის სიახლე იყო მნახველებზე ხელოვნების შესახებ ავტორიტარული განსჯის დაწესებაზე უარის თქმა, მისი ექსკურსიები ტარდებოდა „მუზეუმის დიალოგების“ სახით, რომლის მიზანი იყო მხატვრის განზრახვის გააზრებით ნაწარმოების შემოქმედებითად აღქმის უნარის განვითარება [4].

პრაქტიკაში "მუზეუმის დიალოგის" მეთოდის რეალიზაციით, მან პირველად დაასაბუთა შუამავლის როლი, რომელიც ეხმარება ვიზიტორს ხელოვნებასთან კომუნიკაციაში, განუვითარებს ხელოვნების ნიმუშების ნახვისა და სიამოვნების უნარის განვითარებას (შემდგომში, ასეთ შუამავალს დაერქვა მუზეუმის პედაგოგი). მანჰეიმის კონფერენციის შედეგად დაიწყო ევროპაში პირველი სამეცნიერო

სამუზეუმო ჟურნალის "Museumkunde"-ს გამოცემა, რომლის პუბლიკაციებში დიდი ყურადღება ეთმობოდა მუზეუმისა და საგანმანათლებლო დაწესებულებების ურთიერთქმედების საკითხებს.

მუზეუმის საგანმანათლებლო შესაძლებლობების შესწავლაში დიდი წვლილი შეიტანა გერმანელმა მეცნიერმა **გ.ფროიდენტალმა**, რომელმაც გამოყო და დაასაბუთა სამუზეუმო გაკვეთილების ეფექტურობის პირობები. მან შემოგვთავაზა ტერმინი „მუზეუმის მასწავლებელი“, რაც გულისხმობს პედაგოგიური განათლების მქონე მუზეუმის სპეციალისტს, რომელსაც შეუძლია სასწავლო პროცესის ორგანიზება სამუზეუმო გარემოში. მისი რეკომენდაციით მცირეწლოვანმა ბავშვებმა მუზეუმებთან ნაცნობობა უნდა დაიწყონ ადგილობრივი ისტორიის, საბუნებისმეტყველო და ხელოვნების მუზეუმებით, ხოლო ტექნიკური და სპეციალური მუზეუმები უფროსი ასაკისათვის დაიტოვონ [5]. ფროიდენტალმა ჩამოაყალიბა მოთხოვნები მუზეუმში გაკვეთილების ჩატარებისთვის, რომლებიც დღესაც აქტუალურია:

- მუზეუმში ყოველი ვიზიტი არის მეცადინეობა და მას უნდა ჰქონდეს კონკრეტული (საგანმანათლებლო, აღმზრდელი, განმავითარებელი) მიზანი;
- ხელმძღვანელმა და ბავშვებმა უნდა გააცნობიერონ, რომ მუზეუმის მონახულება არა გასართობი, არამედ სერიოზული სამუშაოა და ამიტომ ამისათვის საჭიროა მომზადება;
- აუცილებელია მუზეუმის მონახულება წინასწარი მომზადების შემდეგ და სკოლის საათებში, სანამ ბავშვები არ დალილან და მზად არიან აღქმისათვის;
- მიმოხილვით ექსკურსიებზე უნდა ითქვას უარი, „ვინაიდან ისინი მძიმედ აღსაქმელია არა მხო-

ლოდ ბავშვის გონებისთვის, არამედ ზრდასრულისთვისაც“;

- ექსკურსიისათვის ექსპონატების შერჩევა აუცილებელია ბავშვის ასაკობრივი ინტერესებიდან გამომდინარე;
- მუზეუმის მონახულების შედეგი უნდა იყოს ბავშვების დამოუკიდებელი შემოქმედება (ხატვა, წერა იმ თემაზე, რაც ნახეს, მოდელების შექმნა და ა.შ.)

გ.კერშენშტაინერის ნაშრომში „განათლების თეორია“ (1926 წ.) იყო მუზეუმისა და სკოლის გაერთიანების მოდელის შექმნის მცდელობა, დასაბუთებული იყო მუზეუმის საგანმანათლებლო საქმიანობის პრინციპები, რაც ვარაუდობდა, რომ პედაგოგიური პროცესის მეთოდოლოგია უნდა განისაზღვროს განათლების შინაარსის ლოგიკით, განათლების ობიექტის ფსიქოლოგიური მდგომარეობით და სასწავლო პროცესის მიზნებით; სამუზეუმო-პედაგოგიური პროცესი უნდა იყოს სტრუქტურირებული სასკოლო სასწავლო გეგმის პრინციპით იმ განსხვავებით, რომ იგი მოქმედებს არა საგნების აღწერით, არამედ თავად საგნებით; მუზეუმმა მნახველს უნდა მისცეს შესაძლებლობა, ყველა არსებული „პედაგოგიური დამხმარე საშუალებებით“ (ტექსტის განმარტებები, ფილმები, მაკეტები და ა.შ.) საკუთარი თვალით ნახოს ტექნოლოგიური თუ შემოქმედებითი პროცესები. სამუზეუმო გაკვეთილების ორგანიზება მოიცავდა მომზადების, განხორციელებისა და მუზეუმში მიღებული ცოდნის გამყარების ეტაპებს [6].

1934 წელს **ა. რაიხვენი** გამოვიდა მუზეუმების სასწავლო დამხმარე საშუალებების ფორმალურ ნაკრებად გადაქცევის წინააღმდეგ და აცხადებდა, რომ საჭიროა დიდაქტიკური ექსპოზიციების შექმნა

სამუზეუმო კოლექციის საფუძველზე. ამ ფაქტმა საფუძველი ჩაუყარა ახალ მიმართულებას სამუზეუმო პედაგოგიკის განვითარებაში, რომელიც გახდა მუზეუმების საგანმანათლებლო საქმიანობის თეორიული საფუძველი [3].

გერმანელი მეცნიერ-პრაქტიკოსების კვლევების შედეგებისას უნდა აღინიშნოს, რომ მათ განიხილეს შემდეგი პრობლემები: მუზეუმში ბავშვების კომფორტული ყოფნისთვის პირობების შექმნა („ა. ლიხტვარკის სამუზეუმო დიალოგის“ მეთოდიკა), სამუზეუმო კულტურის ჩამოყალიბება „სამუშაო რვეულების“ მეშვეობით, რომლებიც ავითარებენ მუზეუმის ორიენტაციას; სამუზეუმო სასწავლო პროცესის სტრუქტურირება სასკოლო სასწავლო გეგმის პრინციპით (გ. კერშენშტაინერი) და სხვ.

ამრიგად, თეორიულ დონეზე, უცხოელმა მეცნიერებმა დაასაბუთეს და არსებითად გამოავლინეს მუზეუმის საგანმანათლებლო არსი, განსაზღვრეს საგანმანათლებლო საქმიანობის პრინციპები, შეიმუშავეს მუზეუმში სასკოლო გაკვეთილების ორგანიზების მეთოდები.

ასევე არსებობს კვლევითი პოზიცია, რომლის ფარგლებშიც აღნიშნულია, რომ პირველი ნაბიჯი სამუზეუმო პედაგოგიკის ფორმირების ისტორიაში ეკუთვნის რუს მეცნიერებს, ხოლო რუსეთში მუზეუმების პედაგოგიური საქმიანობა წარმოიშვა საჯარო განათლების ხელისუფლების ინიციატივით პეტერბურგის (1864 წ.) მუზეუმების ბაზაზე მასწავლებელთა მომზადების სფეროში. პედაგოგიური მუზეუმის კოლექტივმა გააერთიანა ისეთი გამოჩენილი მასწავლებლების ძალისხმევა, როგორებიც იყვნენ ნ. კორფი, დ. სემენოვი, პ. ლესგაფტი, ლ. მოძალევსკი და სხვები და ის იქცა საზოგადოებრივ, სამეცნიერო და საგანმანათლებლო ცენტრად. მუზე-

უმში მუშაობდა მასწავლებლებისა და მშობლების კლუბები, სადაც იმ დროის უდიდესი მეცნიერები და მასწავლებლები (ი.მ. სეჩენოვი, ნ.მ. პრჟევალსკი, ს.მ. სოლოვიოვი) ატარებდნენ საჯარო ლექციებს მომავალი მასწავლებლებისა და სკოლის მოსწავლეებისათვის. არსებითად, სამუზეუმო პედაგოგიკის თეორიამ ჩამოყალიბება დაიწყო მე-19 საუკუნის ბოლოს – მე-20 საუკუნის დასაწყისში, რამაც მიიღო ყველაზე სრულყოფილი დასაბუთება განათლების მიზნით საგანმანათლებლო, სასკოლო და საბავშვო მუზეუმების გამოყენების მხარდამჭერების ნაშრომებში (მ. ნოვოროუსკი, ვ. კოხოვსკი, ნ. ფლეროვი, ფ. შმიდტი და სხვ.), ასევე ხელოვნების მუზეუმებში ესთეტიკური განათლების სისტემის მომხრეების მიერ (ა. ბაკუმინსკი და მისი მიმდევრები) [3].

შესაბამისად, როგორც რუსი, ისე გერმანელი მეცნიერები მეოცე საუკუნის დასაწყისში აქტიურად იყვნენ ჩართული მუზეუმების საგანმანათლებლო როლის შესწავლაში, საფუძველი ჩაუყარეს იდეებს სამუზეუმო გარემოს განვითარებადი ხასიათის შესახებ და დააგროვეს თეორიული და პრაქტიკული გამოცდილება სამუზეუმო პედაგოგიკის სფეროში.

მუზეუმების საქმიანობაში საგანმანათლებლო ორიენტაციის შესახებ იდეები ამერიკელმა მუზეუმოლოგებმაც აიტაცეს და ბევრმა მუზეუმმა დაიწყო „მუზეუმის მასწავლებლის“ პოზიციის დანერგვა, რაც მოწმობს მუზეუმის პედაგოგიზაციას. მუზეუმოლოგიის ერთ-ერთმა პირველმა თეორეტიკოსმა, ამერიკელმა მეცნიერმა **დ. გულმს** განსაზღვრა სამუზეუმო განათლების მიზანი: კონკრეტული ისტორიული ეპოქის წამყვანი იდეების გაცნობა სამუზეუმო ობიექტების საშუალებით, ბავშვების განათლების პრობლების შექმნა, მოზრდილებისთვის ჯანსაღი დასვენება და ცოდნის დაგროვება. მას მიაჩნდა, რომ

მუზეუმის კოლექციის შესწავლა არის პირველადი წვლილი განათლებაში, თანაც გამოთქვამდა მოსაზრებას დამთავალიერებლისათვის წერილობითი ინფორმაციის (ბუკლეტები, გზამკვლევები) მიწოდების აუცილებლობაზე.

XX საუკუნის 30-იანი წლებისთვის ამერიკული მუზეუმები სულ უფრო და უფრო დაემსგავსა ხელოვნების არაფორმალურ კოლეჯებს, რომლებიც ატარებდნენ სპეციალურ გაკვეთილებს ბავშვებისთვის მუსიკაში, ისტორიასა და ქანდაკებაში. მნიშვნელოვანია, რომ ეს კლასები შემუშავდა იმდროინდელი პედაგოგიური მეცნიერების მიღწევებზე დაყრდნობით.

სამუზეუმო პედაგოგიკამ, როგორც სამეცნიერო კვლევის განსაკუთრებულმა სფერომ, ჩამოყალიბება დაიწყო XX საუკუნის 60-იან წლებში. ამას ხელი შეუწყო საზოგადოებაში სამუზეუმო პედაგოგიკის სოციალური როლის ამაღლებისა და მისი დემოკრატიზაციის პროცესებმა, რის გამოც აუდიტორიასთან მუშაობა მეორეხარისხოვნად აღარ ითვლებოდა. სამუზეუმო პედაგოგიკის საგნისა და მისი კონცეპტუალური აპარატის შესახებ იდეების ჩამოყალიბებისთვის მნიშვნელოვანი იყო დისკუსია, რომელიც გაიმართა XX საუკუნის 70-80-იანი წლების მიჯნაზე. მისი მთავარი შედეგი იყო: სამუზეუმო პედაგოგიკის გაფართოებული ინტერპრეტაცია და მისი კავშირის გაცნობიერება მუზეუმების კვლევით, ექსპოზიციურ და კოლექციურ საქმიანობასთან, რამაც შემდგომში განაპირობა ახალი მიმართულებების გაჩენა [7].

განათლების სფეროში მუზეუმების ყველაზე მნიშვნელოვანი ამოცანები, გლობალური ტენდენციის მიხედვით, არის: პირველადი წყაროდან (მუზეუმის ობიექტიდან) ინფორმაციის ამოღების უნარის განვი-

თარება, აღქმითი აპარატის ფორმირება მატერიალური სამყაროს ობიექტებზე დაკვირვებისა და კომუნიკაციის გზით, შემეცნების პროცესის ორგანიზება სიხარულის შეგრძნებით [8, 9].

მუზეუმის მუშაობა საშუალებას იძლევა გადაიჭრას არაერთი ამოცანა, რომლებიც უზრუნველყოფენ იმ პირობებს, რაც ხელს უწყობს პიროვნების ჩამოყალიბების პროცესის ეფექტურობის გაზრდას:

- ❑ **აღმზრდელიობითი ამოცანა** – გულისხმობს ადამიანის კულტურის შედეგების (ობიექტების) ჩართვას ბავშვის მორალური ფასეულობების, ესთეტიკური კულტურის ფორმირებაში, მასში ისტორიის, ტრადიციებისა და მათი მატარებლების ანუ ადამიანების მიმართ პატივისცემის ჩამოყალიბებაში;
- ❑ **საგანმანათლებლო ამოცანა** – გულისხმობს სამუზეუმო ექსპონატის ჩართვას სასწავლო პროცესში;
- ❑ **სამეცნიერო-კვლევითი ამოცანა** – მიმართულია კვლევის, სამიუზო საქმიანობის უნარ-ჩვევების გამომუშავებაზე;
- ❑ **შემოქმედებით-დასვენების ამოცანა** – მიზნად ისახავს ბავშვების კულტურული დასვენების ორგანიზების ერთ-ერთ მიმართულებად სამუზეუმო საქმიანობის გამოყენებას;
- ❑ **ესთეტიკური ამოცანა** – გულისხმობს სილამაზის, ამაღლებულთან გაცნობის მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას, რაც სასწავლო პროცესში დადებითი ემოციური ფონის შექმნას უწყობს ხელს;
- ❑ **საკომუნიკაციო ამოცანა** – განიხილავს მუზეუმის მუშაობას, როგორც პედაგოგიურ საშუალებას ბავშვებში გუნდური სულისკვეთების ფორმირებისათვის, ერთობლივ კვლევებში

ჩართვით, დასვენებისას და ა.შ.; ბავშვებს შორის, ბავშვებსა და უფროსებს შორის პოზიტიური, ტოლერანტული ურთიერთობის უზრუნველსაყოფად [10].

მუზეუმის კულტურულ-საგანმანათლებლო აქტივობების შინაარსი, ბავშვებთან და მოზარდებთან კონტაქტების სპეციფიკა, მუზეუმის სტუმრობის მოტივაცია განისაზღვრება სკოლის უმცროსი, საშუალო ასაკის მოსწავლეებისა და მოზარდების ასაკობრივი და ფსიქოლოგიური მახასიათებლების მიხედვით.

სკოლამდელ ბავშვებთან და დაწყებითი კლასების სკოლის მოსწავლეებთან მუშაობა აქტუალური და ყველაზე რთულია: აუცილებელია მუზეუმის შეყვანა ბავშვის სასიცოცხლო ინტერესების სფეროში, მათ უნდა ვასწავლოთ როგორ გამოიყენონ მუზეუმი როგორც ცოდნის შევსების წყარო, ასევე დასვენებისა და გართობის ადგილად, გაეცნონ მუზეუმების როლს მსოფლიო კულტურაში, ისწავლონ ისტორიული და კულტურის ძეგლების ამოცნობა. ამ ასაკში ბავშვები, რომლებსაც არ აქვთ აბსტრაქტული აზროვნების უნარი, უფრო ადვილად აღიქვამენ კონკრეტულ, დიდ ინტერესს იჩენენ საგნის დეტალური განხილვის მიმართ. ამიტომ აუცილებელია მეხსიერების, ფანტაზიის, ასოციაციური აზროვნების განვითარება, დაკვირვების, ვიზუალური წიგნიერების, სახვითი ხელოვნების ენის გაგების უნარების ჩამოყალიბება. პრაქტიკა აჩვენებს, რომ რაც უფრო ადრე დაიწყება მუშაობა მუზეუმთან ბავშვების დაახლოებისათვის, მით უფრო ხელშესახები იქნება სოციალურ-პედაგოგიური ეფექტი. აღსანიშნავია, რომ სკოლამდელ და მცირეწლოვან მოსწავლეებთან მუზეუმის მუშაობის განხორციელება საშუალებას იძლევა გადაიჭრას მომავალი ვიზიტორების მომ-

ზადების პრობლემა, ვისთვისაც მუზეუმის მონახულება ცხოვრების განუყოფელი ნაწილი იქნება.

სკოლის საშუალო და მაღალი კლასების მოსწავლეები მიდრეკილნი არიან გაზარდონ პოზიტიური ცოდნა, განავითარონ მაყურებლის თანაშემოქმედება, ამიტომ აუცილებელია სამუზეუმო საქმიანობის ისეთი მეთოდების გამოყენება, რომლებიც ხელს უწყობს კომუნიკაციას და ურთიერთქმედებას.

რაც უფრო დიდია ბავშვი, მით უფრო დიდია მუზეუმის სივრცის დამოუკიდებელი შესწავლის სურვილი. მოზარდებს უვითარდებათ თვითგანათლების გაცნობიერებული მოთხოვნილება, თვალთახედვის გაფართოების და კომპეტენციის ზრდის სურვილი, რაც იწვევს დამაჯერებელი არგუმენტაციისა და ინფორმაციის გაფართოების განსაკუთრებულ საჭიროებას. მუზეუმში ასეთი წონიანი არგუმენტია ორიგინალი – ცოდნის პირველადი წყარო [11].

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ მუზეუმის ერთ-ერთი მთავარი ამოცანაა დაეხმაროს ბავშვს გააცნობიეროს, რომ კულტურა არის ცოცხალი ორგანიზმი, ცოცხალი ფორმა, რომელიც ორიენტირებულია იმავე რეალობებზე, როგორც ყოველდღიური არსებობა. ბავშვს უნდა მიეცეს საშუალება იგრძნოს კულტურული პროცესების ბუნებრიობა და კანონზომიერება, ამიტომ განათლება და აღზრდა სამუზეუმო გაკვეთილის, ექსკურსიის, შემოქმედებითი სახელოსნოს, დღესასწაულის განუყოფელი ნაწილი უნდა გახდეს.

დღეისათვის სამუზეუმო განათლება ახალ ხედვას და მიდგომებს ითვალისწინებს. ჩვეულებრივი ექსკურსიები და სამუზეუმო ექსპონატების დათვალიერება ბევრ ქვეყანაში უკვე ვეღარ აკმაყოფილებს სამუზეუმო განათლების ფუნქციებს. მოზარდებთან მუშაობისას უცხო ქვეყნების მუზეუმები აქცენტს

აკეთებენ მათი თვალთახედვის განვითარებაზე, სამყაროს შემეცნებაზე, დაკვირვების, ინფორმაციის კლასიფიცირების და გენერირების უნარზე. სულ უფრო მეტი ყურადღება ეთმობა შემეცნების აქტიურ და ინტერაქტიურ ფორმებს, თანამედროვე ტექნოლოგიების ფართო გამოყენებას.

მაგალითად, გერმანიაში ისტორიულად ძალზე ფართოდაა გავრცელებული „სამუშაო რვეულების“ მეთოდოლოგია. როგორც წესი „სამუშაო რვეული“ შედგება სამი ნაწილისგან: პირველი განკუთვნილია მასწავლებლისთვის (Lehrerblatt), მეორე მოსწავლისთვის (Schulerblatt) და მესამე წარმოადგენს მოკლე ინფორმაციას და მუზეუმის იმ ექსპონატების ფოტოებს, რომლებიც გამოიყენება სწავლების პროცესში (Objectblatt). „მასწავლებლის ბარათი“ ასრულებს მეთოდური სახელმძღვანელოს როლს, რომელიც ბროშურის ჩანართს წარმოადგენს. მასში ფორმულირებულია „სამუშაო რვეულის“ სასწავლო მიზნები, მოკლე შინაარსი და ასევე რეკომენდაციები, თუ როგორ უნდა მოხდეს კლასის მომზადება მუზეუმში ვიზიტისთვის, რა სახის საშინაო დავალება უნდა მიეცეს მოსწავლეს და როგორ უნდა მოხდეს მისი შემოწმება. აქვეა მოყვანილი თემასთან დაკავშირებული ლიტერატურის ნუსხა. „სამუშაო რვეულების“ შემუშავების პერიოდში მუზეუმის თანამშრომლები რეგულარულად უტარებენ კონსულტაციებს მასწავლებლებს, ისმენენ მათ შენიშვნებს და რეკომენდაციებს, შეაქვთ შესაბამისი ცვლილებები საბეჭდ მასალაში. ასე რომ, მასწავლებლებს აქვთ საშუალება მონაწილეობა მიიღონ „სამუშაო რვეულების“ შექმნაში და მიიღონ მუზეუმის სპეციალისტების კვალიფიციური დახმარება მეცადინეობების ჩატარებისათვის. მიუნხენის სამუზეუმო-პედაგოგიური ცენტრის კვლევებით, დადგინდა, რომ XX საუკუნის 80-90-იან წლებში ქალაქის

მუზეუმებში მოსწავლეების 93% ამგვარი „სამუშაო რვეულებით“ დადიოდა. მათი გამოცემა როგორც წესი ძვირი არ ჯდება და თანამედროვე ტექნოლოგიებით ისინი უკვე ელექტრონულ ფორმატზე გადავიდნენ და მობილური აპლიკაციების სახით შეიძლება გამოყენება [12].

აშშ-ში არსებობს მუზეუმები, რომელთა მთელი კოლექცია განათლებაზეა ორიენტირებული. ზოგიერთი მუზეუმი ბავშვებთან მუშაობისათვის ნამდვილ ექსპონატებთან ერთად იყენებს სპეციალურ დუბლიკატებს, მულაჟებს. ნიმუშები და მულაჟები, რომლებსაც ხელში აძლევენ ბავშვებს გასაცნობად, შეუცვლელი სასწავლო მასალაა მუზეუმებისათვის. მივცეთ ბავშვს საშუალება ხელით შეეხოს ძველებურ ქანდაკებას, იარაღს, ტანსაცმელს, აფრიკულ ნიღაბს, თვითმიზანი არაა; ეს ფიზიკური შეგრძნებები სიტყვებზე უკეთ იძლევა წარმოდგენას მასალების თავისებურებებზე, მსგავსებასა და განსხვავებაზე [12].

საგანმანათლებლო ფუნქციის განვითარების ალგორითმების ანალიზი, დამაჯერებლად აჩვენებს, რომ მოდელი „მუზეუმ-სახელმძღვანელო“ ადგილს უთმობს ახალ ტექნოლოგიას „განათლება გართობის საშუალებით“ [13].

XX საუკუნის 80-იან წლებში გაჩნდა ახალი კონცეფცია – „ედუთაიმენტი“ (edutainment, ინგლისური სიტყვების education - განათლება და entertainment - გასართობი კომბინაცია) – არაფორმალური ტერმინი, რომელიც გამოიყენება განათლებისა და გართობის გაერთიანებისათვის. საგანმანათლებლო ტექნოლოგია აქტიურად შემოვიდა სხვადასხვა სოციალურ-კულტურულ სფეროში, ჩვენთვის საინტერესო კონტექსტში ამის დამაჯერებელი მაგალითია სამუზეუმო ტიპის დაწესებულებების აქტიური განვითარება, ასევე მუზეუმის რეკრეაციული და საგანმანათლებლო ფუნქციის ჩამოყალიბება [14].

ამ ფუნქციის ანალიზი იმაზე მიუთითებს, რომ მისი წარმოქმნა შემთხვევითი არ არის, არამედ ასახავს მუზეუმის, როგორც სოციალურ-კულტურული ფენომენის განვითარების ლოგიკას, რომლის სტაბილურობა და დინამიზმი განპირობებულია ობიექტური და სუბიექტური ფაქტორებით, რაც საშუალებას იძლევა დაკავშირდეს ცოდნა და გართობა, მოხდეს ამ უკანასკნელის შევსება შინაარსით და მნიშვნელობით.

ცნობილია, რომ სამუზეუმო მუშაობის ფორმები ათწლეულების განმავლობაში ჩამოყალიბდა და თანდათან შეიცვალა ისტორიული გარემოებების, სამეცნიერო კვლევების, განათლების ზოგადი კონცეფციის ცვლილებების, მუზეუმის აუდიტორიის სოციალურ-ფსიქოლოგიური მახასიათებლებისა და ვიზიტორების მოლოდინების გავლენით. ზოგიერთმა მათგანმა შეიძინა ისტორიული სტაბილურობა, გახდა ტრადიციული და გამოიყენება მუზეუმების საქმიანობაში. ეს მოიცავს ექსკურსიებს, ლექციებს, სემინარებს, კონსულტაციებს, სამუზეუმო წრეებს, კლუბებს. თუმცა დღეს სამუზეუმო პრაქტიკაში არატრადიციული ფორმებიც ინერგება და აქტიურად გამოიყენება - ვირტუალური მუზეუმები, კომპიუტერული და მობილური აპლიკაციები, სხვადასხვა ღონისძიება (ქორწილი მუზეუმში, დაბადების დღე მუზეუმში, საღამოები, მეჯლისები, სპექტაკლები, კვესტები და ა.შ.). ბოლო დროს, მრავალი მუზეუმის პრაქტიკაში დაინერგა ისეთი ფორმა, როგორც კვესტი, ნასესხები კომპიუტერული თამაშებიდან, რომლებიც ძალზე პოპულარულია ახალგაზრდებში. ამა თუ იმ რეკრეაციულ-საგანმანათლებლო ფორმის არჩევა, უპირველეს ყოვლისა, ორიენტირებულია იმაზე, რომ დამთვალიერებელს ელოდება დადებითი ემოციები და ცოცხალი შთა-

ბეჭდილება, რაც მიიღწევა სამუზეუმო სივრცის „გაცოცხლებით“.

ეს პროცესი დაკავშირებულია „ედუთაიმენტის“ ტექნოლოგიის გამოყენების სხვა მიმართულებასთან - ინდივიდის სენსორულ სფეროზე ზემოქმედების გზების აქტიურ დანერგვასთან. მუზეუმსა და აუდიტორიას შორის ურთიერთქმედების პროცესი მოიცავს ისეთ გამომხატველ საშუალებებს, როგორცაა მუსიკა, სინათლე, მულტიმედია ტექნოლოგიები, ხმა, სუნი, გემო, ტაქტილური შეგრძნებები და ა.შ. ასეთი ემოციური, სენსუალური ზემოქმედების მიმზიდველობა მოითხოვს მუზეუმის პოზიციიდან ინფორმაციის წარმოდგენის სერიოზულ პედაგოგიურ გააზრებას და ფსიქოლოგიურ მოწყობას, რათა არ გადაიფაროს რეკრეაციულ-საგანმანათლებლო საქმიანობის საფუძველი - მუზეუმის ობიექტი [15].

უახლესი ტენდენციები სამუზეუმო განათლების განვითარებაში.

ინტერაქტიური სწავლა და ტექნოლოგია: მუზეუმები იყენებენ მოწინავე და ინტერაქტიურ ტექნოლოგიას ვიზიტორთა გამოცდილების გასაუმჯობესებლად. მობილური მოწყობილობების, ინტერაქტიური ეკრანებისა და VR და AR ტექნოლოგიების გამოყენებით, ვიზიტორებს შეუძლიათ შინაარსთან უფრო ღრმა და ჰოლისტიკური ურთიერთობა. ინტერაქტიური სწავლა არის ერთ-ერთი ეფექტური მეთოდი, რომელსაც მუზეუმები იყენებენ განათლებისათვის. ეს ტექნიკა მოუწოდებს ვიზიტორებს აქტიურად ჩაერთონ და გაითავისონ მუზეუმის მიერ შემოთავაზებული ექსპონატები. აქ მოცემულია რამდენიმე ასპექტი, რომელიც გაძლიერებულია გაკვეთილებში ინტერაქტიური სწავლის გზით: **აქტიური მონაწილეობა:** ვიზიტორებს მოუწოდებენ დასვან

კითხვები და მონაწილეობა მიიღონ დისკუსიებსა და პრაქტიკულ აქტივობებში. ეს აძლიერებს მათ აქტიურ მონაწილეობას სასწავლო პროცესში და აღრმავებს მათ წარმოდგენილ თემებსა და კონცეფციებს.

პირადი გამოცდილება: აქტივობები და ურთიერთქმედებები შექმნილია ისე, რომ წახალისოს ვიზიტორები პრაქტიკულად გამოიყენონ ცოდნა და უნარები და განავითარონ თავიანთი ინდივიდუალური შესაძლებლობები. **კრიტიკული აზროვნების ხელშეწყობა:** ვიზიტორები სწავლობენ ინფორმაციის გაანალიზებას და შეფასებას, კრიტიკულად აზროვნებას და ლოგიკური არგუმენტაციის აგებას.

ჯვარედინი სწავლება: მუზეუმებში ინტერაქტიური სწავლება ხასიათდება ტრანსთემატურ სწავლებაზე ფოკუსირებით. ის აძლიერებს ცნებებისა და ცოდნის კავშირს სხვადასხვა სფეროდან და აძლევს ვიზიტორებს განსახილველი თემების ყოვლისმომცველ და ინტეგრირებულ გაგებას.

ფოკუსირება პროექტზე დაფუძნებულ სწავლებაზე: ზოგიერთი მუზეუმი ხელს უწყობს პროექტზე დაფუძნებული სწავლის მიდგომას, სადაც ეწყობა საგანმანათლებლო აქტივობები, რომელშიც მოსწავლეთა ჯგუფები ჩართული არიან სპეციალური პროექტების შემუშავებაში და სწავლობენ ამ პროექტებში მონაწილეობისას პრაქტიკული გამოცდილების მეშვეობით. ამ პროცესების დროს მსმენელებს საშუალება ეძლევათ ითანამშრომლონ და უშუალოდ დაუკავშირდნენ კულტურულ და სამეცნიერო ექსპონატებსა და თემებს, განახორციელონ კვლევის, დიზაინის, თანამშრომლობისა და პრობლემის გადაჭრის ორგანიზება, რასაც თან სდევს ინოვაციური უნარების გაძლიერება.

პერსონალური და ინდივიდუალური სწავლება: მუზეუმები ყურადღებას ამახვილებენ მოზარდების

სხვადასხვა საჭიროების დაკმაყოფილებაზე და მათთვის პერსონალიზებული სასწავლო გამოცდილების მიწოდებაზე. მუზეუმებს საშუალება ეძლევათ გამოიყენონ ტექნოლოგიები საგანმანათლებლო შინაარსის პერსონალიზებისთვის, რომელიც შეესაბამება ახალგაზრდების ცოდნის დონეს და ინტერესებს.

ტრანსნაციონალური სწავლება: მუზეუმები ხელს უწყობენ ტრანსნაციონალურ და ტრანსკულტურულ სწავლებას, ისინი უზრუნველყოფენ კულტურული მრავალფეროვნების გლობალურ გაგებასა და გაცნობიერებას.

ინტერნეტის გამოყენება სამუზეუმო განათლების განვითარებაში – მუზეუმებს შეუძლიათ გამოიყენონ ინტერნეტი სხვადასხვა აქტივობის უზრუნველსაყოფად, რომლებიც საშუალებას აძლევენ სტუდენტებს და ვიზიტორებს:

- ✓ მიუხედავად გეოგრაფიული მდებარეობისა, აღმოაჩინონ და შეისწავლონ **ონლაინპლატფორმებზე** გადაღებული და გამოქვეყნებული მაღალი ხარისხის ხელოვნების ნიმუშები და ექსპონატები;
- ✓ მონაწილეობა მიიღონ ინტერაქტიურ **ვირტუალურ ონლაინტურებში**, რაც მათ საშუალებას აძლევს შეისწავლონ მუზეუმი და გაეცნონ ექსპონატებსა და თანმხლებ ინფორმაციას;
- ✓ ჰქონდეთ წვდომა **ონლაინსაგანმანათლებლო რესურსებთან**, მათ შორის საგანმანათლებლო ვიდეოებზე, სტატიებზე, საგანმანათლებლო თამაშებსა და ინტერაქტიურ აქტივობებზე. მოზარდებს შეუძლიათ ამ რესურსების წვდომა და გამოყენება სხვადასხვა სფეროში მათი გაგებისა და ცოდნის გასაუმჯობესებლად;
- ✓ დაუკავშირდნენ მუზეუმებსა და ერთმანეთს **ონლაინდიალოგისა და დისკუსიის პლატ-**

ფორმების საშუალებით;

ტექნოლოგიების ინტეგრაცია: მუზეუმები გააგრძელებენ ტექნოლოგიების გამოყენებას ვიზიტორთა გამოცდილების გასაუმჯობესებლად, ვინაიდან თანამედროვე მოზარდი ვეღარ კმაყოფილდება ინფორმაციის მიღების ტრადიციული მეთოდებით, მისი ყოველდღიურობის აღქმა მჭიდროდაა დაკავშირებული თანამედროვე ელექტრონულ ინფორმაციულ ნაკადებთან. ამიტომაც გარდაუვალია კიდევ უფრო ღრმა ევოლუცია ვირტუალური რეალობის, გაძლიერებული რეალობის, მობილური აპლიკაციებისა და ონლაინსასწავლო პლატფორმების გამოყენებაში საინტერესო ინტერაქტიური და სასწავლო გამოცდილების მისაღებად [16, 17].

მიუხედავად იმისა, რომ მუზეუმების როლი განათლების განვითარებაში მნიშვნელოვანია, ისინი გარკვეული გამოწვევების წინაშე არიან, რაც პრობლემებს ქმნის ამ სფეროს მდგრადი ფუნქციონირებისათვის:

- ❑ რესურსებისა და დაფინანსების ნაკლებობა;
- ❑ სასწავლო გეგმების ინტეგრაცია და სკოლებთან თანამშრომლობა;
- ❑ ფიზიკური და ფინანსური ხელმისაწვდომობა და კომუნიკაცია;
- ❑ შეზღუდული ტევადობა;
- ❑ ტექნოლოგიური გამოწვევები;
- ❑ სისტემური მდგრადობა.

სამუზეუმო სწავლების მდგრადი პროგრამების მიწოდება მოითხოვს გრძელვადიან ინვესტიციებს ადამიანურ რესურსებში, ტექნოლოგიებსა და ინფრასტრუქტურაში. ახალგაზრდა თაობებისათვის სამუზეუმო განათლებისადმი ხელმისაწვდომობის გაზრდის მიზნით, ბევრ ქვეყანაში, მათ შორის საქართველოშიც, მუზეუმები მცირეწლოვან ვიზიტორებს შეღავათიანი ფასით ან სულაც უფასოდ

იღებენ. საქართველოს კულტურის სამინისტროს თაოსნობით პერიოდულად ცხადდება სპეციალური დღეები, როდესაც ახალგაზრდებს უფასოდ შეუძლიათ აბსოლუტურად ყველა მუზეუმის დათვალიერება.

დასკვნა

წინა საუკუნეებიდან მოყოლებული დღემდე სულ უფრო იზრდება მუზეუმების საგანმანათლებლო როლი, რაც პიროვნების ჰარმონიული აღზრდისა და ჩამოყალიბების მნიშვნელოვანი ფაქტორი გახდა.

დღეისათვის სამუზეუმო განათლება ახალ ხედვასა და მიდგომებს ითვალისწინებს – ჩვეულებრივი ექსკურსიები და სამუზეუმო ექსპონატების დათვალიერება ბევრ ქვეყანაში უკვე ვეღარ აკმაყოფილებს სამუზეუმო განათლების ფუნქციებს. მოზარდებთან მუშაობისას მუზეუმები აქცენტს აკეთებენ მათი თვალთახედვის, დაკვირვების, ინფორმაციის კლასიფიკაციისა და გენერირების უნარის განვითარებაზე, სამყაროს შემეცნებაზე. სულ უფრო მეტი ყურადღება ეთმობა შემეცნების აქტიურ და ინტერაქტიურ ფორმებს, თანამედროვე ტექნოლოგიების ფართო გამოყენებას. ყოველივე ეს მოითხოვს სერიოზულ რესურსებს და დაფინანსებას, რათა სამუზეუმო განათლება იყოს სრულ კოორდინაციაში და ინტეგრირებული არსებულ ტრადიციულ განათლებასთან და უზრუნველყოფილი იქნეს ახალი თაობების ჰარმონიული აღზრდის სისტემის მდგრადობა. შესაბამისად, სასიცოცხლო მნიშვნელობა ენიჭება სახელმწიფო პროგრამების, საზოგადოებრივი ორგანიზაციების, კერძო პირების ურთიერთთანამშრომლობასა და კოორდინაციას როგორც რესურსებისა და ფინანსების მობილიზაციის, ისე სასწავლო-სამეცნიერო კუთხით.

ლიტერატურა

1. Wareath, O.A. (2022). The role of educational museums in the development of education. *International journal of Humanities and Language Research*, 5(1), p36–48.;
2. Troyanskaia, S.L. (2007). *Museum pedagogy and it's educational possibilities in development of overall cultural competency*. Izevsk: Institute of Pedagogy, Psychology and social Technologies. (In Russian).;
3. Makeeva, I.A. (2012). Pedagogical aspect of museum affairs: Historical-theoretical analysis. *Cherepovetsk State University News* 3(1), pp. 113-117. (In Russian).;
4. Lichtwark, A. (1914). Museum as an educational and upbringing institution. In L.G. Olshansky (Eds.), *Educational and upbringing tasks of the modern museum*.
5. Freudenthal, H. (1931). *Museum-Folk Education-School*. (In German).;
6. Kerschenteiner, G. (1926). *Theory of education*. Leipzig-Berlin. (In German).;
7. Chase, R.A. (1975). Museums as Learning Environments. *Museum News*, 54, pp. 37-43.;
8. Cohen, U., McMurty, R. (1985). *Museum and Children*. Milwaukee: A design Guide School of Architecture and Urban Planning University of Wisconsin.
9. Pitman-Geller, B. (1981). *Museums, Magic and Children: Youth Education in Museums*.;
10. Beardsley, D. (1975). Helping Teachers to Use Museums. *Curator*, 18, pp 192-199.;
11. Tuminskaia, O.A. (2019). Methods of education at art studios of art museums. *Herzen RSPU News*, 193, pp. 92-97.;
12. Yukhnevich, M.Yu. (1997). *Museum Pedagogy Abroad*. Moscow: RICS. (In Russian);
13. Baudrillard, J. (2006). *Consumption society: its myths and structures*. Moscow: Cult. revolution: Republic.
14. Shlyakhtina, L. M. (2013). Modern museology: horizons of theorizing. *Questions of museology*, 1 (7), pp. 12-19;
15. Shlyakhtina, L. M. (2013). Recreational and educational mission of a modern museum: education or entertainment? *Issues of museology*, 2(8), pp. 206-212;
16. Bamford, A., Wimmer, M. (2012). *The Role of Arts in Enhancing School Attractiveness: a literature review*. Barcelona: (EENC) – Interarts.
17. Portoles, J. B. (2019). *Changing Museums in an Evolving World: Some Key Questions*. In *ASEF unplugged, Singapore, Exploring the Role of Museums in the 21st Century*.

UDC 069

SCOPUS CODE 1209

<https://doi.org/10.36073/1512-0996-2023-4-36-48>

The Role of Museum Education in the Process of Harmonious Personality Formation

Naia Endeladze Department of Architecture Theory Fundamentals and Fine Arts, Georgian Technical University, Georgia, 0160, Tbilisi, 68^a, M. Kostava Str.
E-mail: naiaendeladze1@gmail.com

Vanda Mujiri Department of Architecture Theory Fundamentals and Fine Arts, Georgian Technical University, Georgia, 0160, Tbilisi, 68^a, M. Kostava Str.
E-mail: mujirivanda06@gtu.ge

Reviewers:

M. Davitaia, Professor, Faculty of Architecture, Urban Planning and Design, GTU
E-mail: m.davitaia@gtu.ge

T. Chigogidze, Professor, Faculty of Architecture, Urban Planning and Design, GTU
E-mail: t.chigogidze@tu.ge

Abstract. Since the previous centuries, the educational role of museums has been increasing, which has become an important factor in the harmonious upbringing and formation of a person.

Today, museum education assumes a new vision and approaches – ordinary excursions and viewing of museum exhibits in many countries no longer fulfill the functions of museum education. When working with adolescents, museums emphasize the development of their ability to see, observe, classify and generate information, and learn about the world. More and more attention is paid to active and interactive forms of cognition, wide use of modern technologies. All this requires serious resources and funding to ensure that museum education is fully coordinated and integrated with existing traditional education and to ensure the sustainability of the system of harmonious upbringing of new generations. Accordingly, mutual cooperation and coordination of state programs, public organizations, and private individuals are of vital importance, both in the mobilization of resources and finances, as well as in educational and scientific terms.

Keywords: art; education; exhibit; museum; technology; youth.

განხილვის თარიღი 30.09.2023

შემოსვლის თარიღი 03.10.2023

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 21.12.2023